

COLUMN

EERDE EN HET BELEG

> door Rob Gruben

Rob Gruben is eigenaar van BAAC bv

Nabij het Overijsselse Ommen ligt kasteel Eerde, een statig landhuis dat in 1715 zijn huidige vorm verkreeg. Het interieur ademt tot op de dag van vandaag die achttiende-eeuwse sfeer, met onder andere enkele in Lodewijk XIV-stijl uitgevoerde schouwen. Het huis was in die periode in bezit van de familie Van Pallandt. Een telg van dat geslacht schonk het in 1923 aan de theosofische beweging 'De Ster van het Oosten', die in Jiddu Khrishnamurti de wederopgestane Christus zag. Op haar hoogtepunt telde die beweging meer dan 40.000 leden! Te Eerde gaf Krishnamurti vanaf het begin – in de zogenaamde sterkampen – voor een groot internationaal gezelschap voordrachten, maar hij voelde zich in toenemende mate ongemakkelijk in zijn rol als wereldleraar of zelfs verlosser. In de zomer van 1929 nam hij daarom openlijk afstand van de hele beweging en een jaar later zegde hij zelfs zijn lidmaatschap van de Theosofische Vereniging op. Vanaf dat moment tot aan zijn dood in 1986 zou zijn leven in het teken staan van de verkondiging van een 'waarheid zonder weg', een algemene waarheid dus, die geen formele organisatiestructuur behoefde. Het kasteel werd na deze roerige periode teruggegeven aan de familie Van Pallandt. Dat was in 1931. Tegenwoordig is het eigendom van de vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Naast deze interessante theosofische periode is Eerde ook bekend vanwege een belegering die een houten voorganger van het huis heeft ondergaan. In onze tijd zouden wij wellicht veronderstellen dat hout veel kwetsbaarder is dan natuur- of baksteen, zeker wanneer het wordt toegepast bij gebouwen als kastelen, die immers weerbaar dienen te zijn. Ook rotting en brandgevaar lijken op de loer te liggen. Het uit 1380 daterende beleg van kasteel Eerde nuanceert dit echter. Eerde, een 'uyter maten sterck kasteel van steen ende hout' bleek aan het einde van de veertiende eeuw namelijk nog volkomen geschikt om weerstand te bieden aan een zwaar

beleg. Er werden met een blijde blokken steen van wel 1.300 pond tegen het kasteel geslingerd, maar deze 'scaden den houten huse niet, want die stenen steijten daer weder of, oft ballen geweest hadden, want die stilen ende balken waren so dicke alse molenstanders, ende stonden bijdichte, die een bij den anderen, mer dat steenwerc worpen sij alle te stucken'. De houten delen van het kasteel waren dus beter tegen de beukende blijdestenen bestand dan de in steen opgetrokken muren! Na een belegering van vijf weken werd het huis eindelijk overgegeven, waarbij eigenaar en roofridder Evert van Essen nota bene een maand de tijd werd gegund om zaken uit het kasteel te halen die hij wilde behouden! Maar ook toen die periode voorbij was konden de overwinnaars nog niet aan slopen denken, want 'dat houtwerc was so sterc, dat mens mit geenre conste ontsloepen mochte. Ende doe stac men den brant daer in, ende 't bernde een gantse maent lang'. Dat laatste zal zeker wat overdreven zijn geweest, maar we kunnen ons wel wat voorstellen bij de beeldende beschrijving van de chroniqueur. Van Slichtenhorst spreekt in zijn *Geldersse Geschiedenissen* met betrekking tot Eerde over 'een nieuwljx opgeworpen Slot'. Het kasteel zal dus ten tijde van het beleg hooguit één à twee decennia oud zijn geweest, en daarmee een bouwtijd in het derde kwart van de veertiende eeuw bezitten. In het aangehaalde citaat is er sprake van dat het kasteel uit zowel hout- als steenbouw bestond. Uit Duitse en Engelse studies weten we dat dit veel vaker voorkwam. Vrijwel zonder uitzondering werd het materiaal door elkaar gebruikt. Hooguit overheerste het een boven het ander, maar in feite is dat een nuance. Dat de stenen onderdelen veelvuldiger bewaard zijn gebleven zegt dan ook niets over de frequentie van toepassing, maar enkel iets over de bestendigheid van het materiaal. Het zou daarom onjuist zijn te spreken over een ontwikkeling van hout naar steen; het was meestal een mengvorm. ■